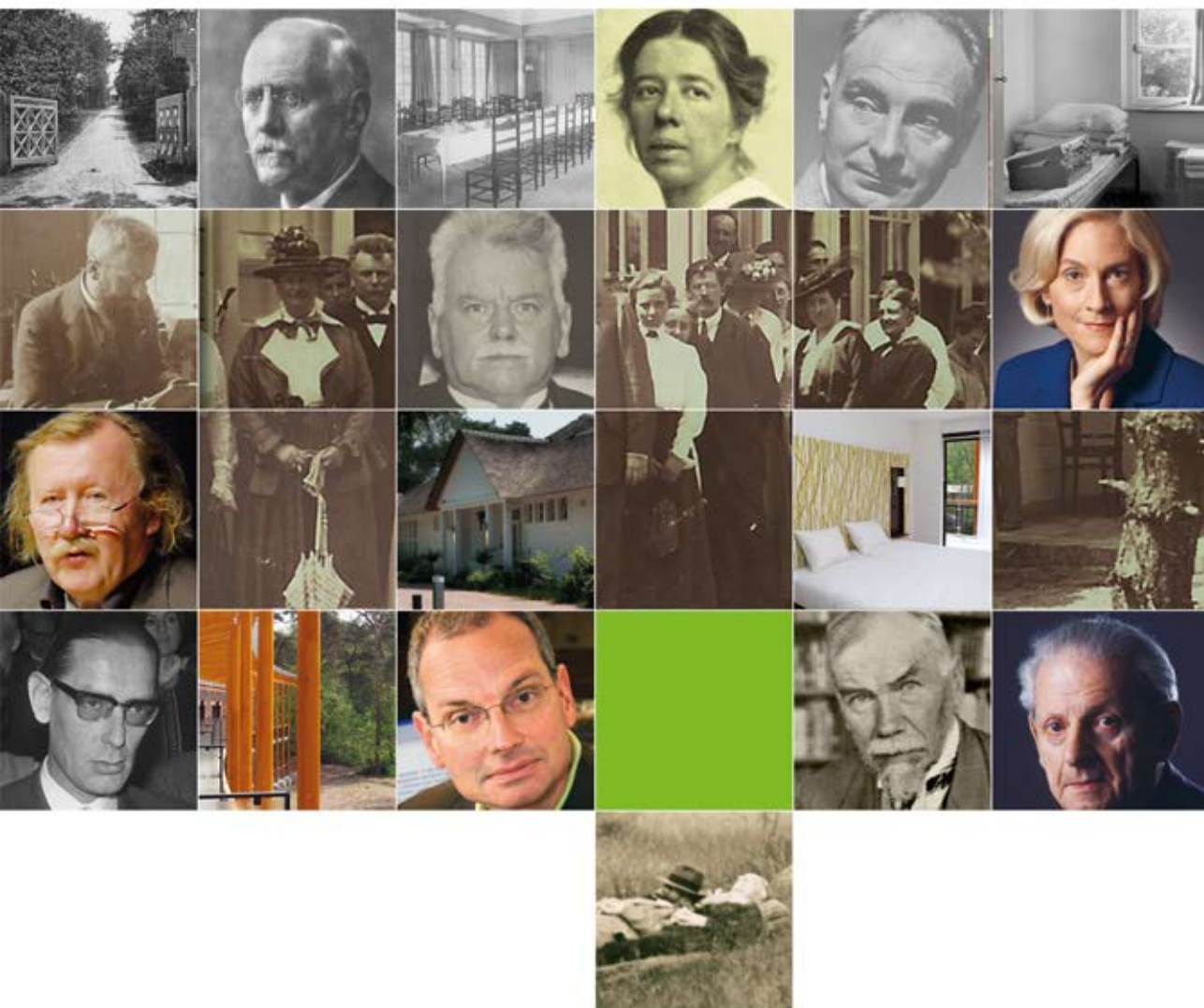

Florian Jacobs & Frans Jacobs

MARKANTE DENKERS

100 jaar filosofie aan de Internationale School voor Wijsbegeerte

ISVW UITGEVERS

MARKANTE DENKERS

100 jaar filosofie aan de
Internationale School voor Wijsbegeerte

Florian Jacobs & Frans Jacobs

ISWW UITGEVERS

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	7
1 Het begin	15
2 Filosofie in Nederland voor 1915	23
3 De oprichtingsvergadering in 1916	35
4 Wat is er internationaal aan de ISVW?	51
5 De bestuursstructuur en de Vrienden	65
6 Communicatie en presentatie	85
7 Denkers aan de Dodeweg	109
8 De ISVW toen en nu	151
9a Een interview	163
9b Nog een interview	173
10 Waarom filosoferen we eigenlijk?	183
Andere Denkers	195
Noten	233
Namenindex	234

Voorwoord

Tijdens een bezoek aan de Internationale School voor Wijsbegeerte (ISVW) sprak de Amerikaanse filosofe Martha Nussbaum onlangs vol bewondering over de enorme belangstelling voor filosofie in Nederland. Vertalingen van filosofische meesterwerken verschijnen in grote oplagen, kranten en tijdschriften hebben ‘filosofische panels’ die reflecteren op actuele ontwikkelingen, er is een goed lopend publiekstijdschrift en de Maand van de Filosofie is jaarlijks een groot succes.

Die grote publieke belangstelling voor filosofie is geen vanzelfsprekendheid. Integendeel, nergens ter wereld zien we eenzelfde publieksbelangstelling voor de filosofie. De ISVW heeft hier een grote bijdrage aan geleverd. Zoals blijkt uit *Markante denkers* heeft zij met grote inzet de afgelopen honderd jaar het publiek ingewijd en rondgeleid in de schatkamer van de filosofie. Dat deed, en doet ze nog steeds, via onder meer cursussen, voordrachten, conferenties, en discussiebijeenkomsten met binnen- en buitenlandse filosofen. De ISVW was daarnaast nauw betrokken bij verschillende grote landelijke initiatieven, zoals bijvoorbeeld de invoering van filosofie als vak op het voortgezet onderwijs.

De ISVW neemt bij al haar activiteiten een kritische en onderzoekende positie in en kiest daarbij niet voor een specifieke inhoudelijke visie of standpunt; haar primaire taak is het aan brede lagen van de samenleving doorgeven van de kennis en wijsheid die zijn ontwikkeld in de filosofie.

Volgens haar statuten dient de ISVW via het beoefenen van de filosofie bij te dragen ‘aan de kwaliteit van het persoonlijk en

maatschappelijk leven'. Filosoferen is nadenken over vaak impliciete uitgangspunten en stelt vanzelfsprekendheden ter discussie. Het kan daarbij gaan om sociale of politieke vraagstukken, grote levensvragen, maar evenzeer om bezinning op concrete problemen waarmee we in ons dagelijkse leven te maken hebben.

De filosofie heeft een grote actualiteitswaarde, maar die waarde moet wel steeds opnieuw getoond worden: het belang van de ISVW is na honderd jaar onverminderd groot.

Prof. dr. M.V.B.P.M. van Hees

Voorzitter bestuur Stichting ISVW

Inleiding

Bij een feest horen een feestvarken en een feestbundel. Het varken is de 100-jarige ISVW, de bundel is geschreven door de familie Jacobs, die van de ISVW carte blanche kreeg om er iets moois van te maken.

In 1966 vierde men de vijftigste verjaardag nog bescheiden met een extra nummer van de *Amersfoortse Stemmen*, waarin vooral een artikel van Jan den Tex opviel, met de toepasselijke titel *Onze vijftig jaar*. In 1976 schreef E. van Everdingen zijn *Zestig jaar Internationale School voor Wijsbegeerte*, een boek vol overzichten en getallen. Informatief natuurlijk, bewonderenswaardig ook, maar saai. Tien jaar later volgde, onder redactie van A.F. Heijerman en M.J. van den Hoven, *Filosofie in Nederland. De Internationale School voor Wijsbegeerte als ontmoetingsplaats 1916-1986*. Dat was een bundel artikelen van de hand van zeven personen, stuk voor stuk nog steeds interessant, maar zonder veel samenhang. Weer tien jaar later verscheen een aardige *Catalogus van documenten en curiosa uit de begintijd*, samengesteld door Erik Heijerman, waarvan we hebben gesmuld. 2006 heeft geen zichtbare sporen achtergelaten; misschien keek men al reikhalzend uit naar het 100-jarige jubileum.

Wat zullen we daar nu eens aan toevoegen?

We hebben een boek willen schrijven waarin de ISVW centraal staat, want bij een gouden bruiloft kan de feestredenaar het ook niet gaan hebben over het vluchtelingenvraagstuk, hoe dringend dit ook is. Dus kwamen we al gauw uit op een terugblik op de afgelopen honderd jaar, met eventueel wat wijze lessen voor de toekomst. Ons boek kent een tiental hoofdstukken plus een bijlage. De eerste drie hoofdstukken vormen een reconstructie van de gebeurtenissen rond de oprichting van de ISVW. Dat is al eerder gedaan, met name door H. Walter Schmitz in *Filosofie in Nederland*. Een paar elementen ervan menen we te moeten corrigeren, en ook geven we enige aanvullingen. We rakelen die voorgeschiedenis vooral op omdat ze zo'n curieus karakter heeft. We stoffen haar ook af met een speciaal doel voor ogen: we willen nagaan wat er in 2016 is terecht-

DEELNAME
OP EIGEN
RISICO

gekomen van de indrukwekkende doelstellingen die in 1916 zijn meegegeven aan de ISVW. Dat gebeurt op het eind van hoofdstuk acht, nadat we in de hoofdstukken vier t/m zes een ontwikkeling schetsen van de ISVW aan de hand van een paar thema's die daarvoor tekenend zijn. Hoofdstuk zeven rechtvaardigt de titel van het boek: we geven een korte levensbeschrijving van denkers die een stempel hebben gedrukt op de ISVW. Daarmee doen we iets wat Van Everdingen tot zijn spijt heeft moeten nalaten; hij had zoveel feitelijke gegevens verzameld dat er geen ruimte meer was voor biografische bijzonderheden. Bij ons is het omgekeerd: wat minder feitelijkheden, wat meer grote lijnen en veel korte levensbeschrijvingen. Men hoeft die levensbeschrijvingen natuurlijk niet in één ruk door te nemen; we hopen dat de lezer er regelmatig toe terugkeert en telkens weer, net als wij, onder de indruk komt van de boeiende (en soms ook rare) mensen die er op de ISVW hebben rondgelopen. Dat hoofdstuk vindt zijn vervolg in de bijlage; voor die splitsing hebben we gekozen om het zevende hoofdstuk enigszins binnen de perken te houden. Hoofdstuk acht schetst de recente geschiedenis alvorens we overgaan naar de reeds vermelde finale afrekening. Hoofdstuk negen bevat ten eerste een interview met degene die het langst directeur is geweest, Paul Wouters, en ten tweede een gesprek met een bestuurslid van de Vriendenvereniging, Stefan Steenkamp. Het interview met Wouters dient er ook toe om een gat te dichten in de informatievoorziening: het archief over zijn periode is uiterst onoverzichtelijk. In hoofdstuk tien verlaten we de modus van feestredenaar en geven we voor eigen rekening aan wat ons zo aanspreekt in de filosofie. Lezers met een van ernst vervulde levenshouding hoeven zich er niets van aan te trekken.

We zeiden al dat we levensbeschrijvingen geven van docenten die hun sporen hebben nagelaten. Om niet geplet te worden onder een stapel namen hebben we ons daarbij beperkt tot denkers en sprekers die inmiddels dit tranendal hebben ingeruild voor de Elysische velden. Maar omdat het ons bij nader inzien al te gortig voorkwam om de levenden straal te negeren, onderbreken we de tekst hier en daar en presenteren we in een apart kader een aantal personen die nog steeds actief zijn aan de ISVW en die ook een pluim verdienen. We hebben hun zeven indringende vragen voorgelegd en met hun antwoorden verrijken ze dit boek aanzienlijk. Er was keus te over. We hebben maar een greep gedaan in het docentenbestand, en hopen dat de niet-uitverkorenen het ons niet euvel duiden. Ook hebben we Chantal Orth, algemeen directeur van de ISVW, een aantal vragen gesteld. Dit interview sluit het boek af.

Een wetenschappelijk verantwoord boek hebben we niet willen schrijven; dat doe je een gouden echtpaar ook niet aan. Wij hebben daarom alle voetnoten geschraapt; een enkele voetnoot zou niettemin aan onze aandacht kunnen zijn ontsnapt. Hadden we wel voetnoten opgenomen, dan zou er vaak hebben gestaan “Dit gegeven hebben we opgediept uit het archief van de ISVW”, zonder preciezer te kunnen zijn. Dat archief is weinig meer dan een vrij chaotische dump van verhuisdozen, opgeslagen op een vrijwel onbereikbare zolder waar je voortdurend je hoofd stoot en in de zomer bijna omkomt van de dorst. In de tijd van Van Everdingen was het archief al even verwaarloosd, maar hij heeft het op orde weten te brengen alvorens er een onwaarschijnlijke hoeveelheid gegevens uit op te vissen. Daarna is het weer in chaos verzonken. Het zou een passend cadeau zijn voor de 1000^e verjaardag van de ISVW om dat archief definitief op orde te brengen. We hebben er nog 900 jaar de tijd voor. De familie houdt zich beschikbaar.

Wetenschappelijk verantwoord moge het boek dan niet zijn, we hebben er ook geen ongenueanceerd jubelboek van willen maken. Enige ironie leek ons, anders dan bij een gouden bruiloft, bij dit eeuwfeest gepast. De daardoor ontstane geestelijke afstand schept de ruimte om ook eigenaardige kanten van het feestvarken te ontwaren.

Tot besluit dank ik mijn medeauteur voor zijn medewerking. Hij heeft me hopelijk behoed voor ernstige stommiteiten.

Florian Jacobs en Frans Jacobs

De Internationale School voor Wijsbegeerte, het centrum van de publieksfilosofie in Nederland, bestaat honderd jaar. In die tijd ontving de ISVW tal van beroemde denkers, onder wie Martin Heidegger, Emmanuel Levinas, Martha Nussbaum en vele anderen. Ook veel Nederlandse denkers waren er actief: denk aan Clara Wichmann, J.D. Bierens de Haan en René Gude.

Filosofen Florian Jacobs en Frans Jacobs schetsen de geschiedenis van de ISVW aan de hand van enige kenmerkende thema's. Ook portretteren zij de opvallendste, invloedrijkste en meest gedreven denkers, stuk voor stuk met een eigen verhaal. Tegelijk tekent zich een beeld af van een eeuw publiekfilosofie in Nederland.

